TA'LIMDA SUN'IY INTELLEKT: IMKONIYATLAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR

Komiljonova Gulhayo Jaloliddin qizi

Farg’ona davlat universiteti Fizika-matekatika fakulteti 2-kurs talabasi

Annotatsiya. Mazkur tezisda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining zamonaviy ta'lim tizimiga tatbiq etilishi, uning ta'lim sifatiga ta'siri hamda yuzaga keladigan muammolar tahlil qilingan. Tadqiqotda SI asosidagi shaxsiylashtirilgan o'quv platformalari, avtomatlashtirilgan baholash tizimlari va virtual o'qituvchi-yordamchilar misolida sun'iy intellektning ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ushbu jarayonda uchraydigan axloqiy, texnik va infratuzilmaviy muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, ta'lim texnologiyalari, shaxsiylashtirilgan ta'lim, raqamli ta'lim, mashinali o'qitish, adaptiv platformalar, ta'limni raqamlashtirish.

KIRISH

Yangi O'zbekistonda barqaror rivojlanishni ta'minlashning muhim omillaridan biri ilm-fan, ta'lim va innovatsion texnologiyalarni uzviy bog'liq holda rivojlantirishdir. So'nggi yillarda sun'iy intellekt texnologiyalari deyarli barcha sohalarga, jumladan ta'lim tizimiga ham chuqur kirib bormoqda. Ta'lim muassasalarida SI asosidagi tizimlarning joriy etilishi o'quv jarayonini shaxsiylashtirish, o'qituvchilarning ish yukini kamaytirish va bilim olish sifatini oshirish imkonini bermoqda.

Prezidentimiz tomonidan belgilangan raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasida ta'lim sohasini raqamlashtirish alohida ustuvor yo'nalish sifatida ko'rsatilgan. Shu bois, sun'iy intellektning ta'limdagi o'rnini ilmiy jihatdan o'rganish, uning ijobiy va salbiy tomonlarini tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi — sun'iy intellekt texnologiyalarining zamonaviy ta'lim jarayoniga ta'sirini o'rganish va uni samarali joriy etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

ASOSIY QISM

Sun'iy intellekt ta'lim sohasida bir necha yo'nalishda qo'llanilmoqda. Birinchidan, shaxsiylashtirilgan o'qitish tizimlari (adaptive learning) har bir talabaning bilim darajasi,

o'zlashtirish sur'ati va qiziqishlariga mos ravishda o'quv materiallarini moslashtiradi. Bunday tizimlar mashinali o'qitish algoritmlari yordamida talabaning kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, individual o'quv trayektoriyasini shakllantiradi.

Ikkinchidan, sun'iy intellekt asosidagi avtomatik baholash tizimlari test va topshiriqlarni tezkor va xolisona baholash imkonini beradi. Bu o'qituvchining vaqtini tejash bilan birga, baholashda inson omili ta'sirida yuzaga keladigan sub'ektivlikni kamaytiradi. Xususan, insho va ochiq savollarni tahlil qiluvchi tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) texnologiyalari bugungi kunda keng qo'llanilmoqda.

Uchinchidan, virtual o'qituvchi-yordamchilar (chatbotlar) talabalarga 24/7 rejimida savollarga javob berish, tushunmagan mavzularni qayta tushuntirish va motivatsiyani oshirish imkonini yaratadi. Bunday tizimlar ayniqsa masofaviy ta'lim sharoitida talabaning o'quv jarayonidan uzilib qolmasligiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, sun'iy intellektning ta'limga joriy etilishida bir qator muammolar ham mavjud. Birinchi muammo — infratuzilmaviy tayyorgarlik darajasining pastligi, ya'ni ko'plab ta'lim muassasalarida zamonaviy raqamli uskunalar va barqaror internet aloqasi yetishmasligi. Ikkinchi muammo — o'qituvchi va talabalarning raqamli savodxonlik darajasi hamda yangi texnologiyalarga moslashish jarayonidagi qiyinchiliklar. Uchinchi, alohida e'tiborga loyiq muammo — axloqiy va ma'lumotlar xavfsizligi masalalari, jumladan talabalarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish hamda sun'iy intellekt tomonidan berilgan noto'g'ri yoki noaniq ma'lumotlardan kelib chiqadigan xatarlar.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlar taklif etiladi: ta'lim muassasalarida zarur texnik infratuzilmani rivojlantirish; o'qituvchilar uchun sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha maxsus malaka oshirish kurslarini tashkil etish; ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlovchi me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish; hamda sun'iy intellekt vositalarini ta'lim dasturlariga bosqichma-bosqich, sinov tariqasida joriy etish.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalari zamonaviy ta'lim tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish salohiyatiga ega. Shaxsiylashtirilgan o'qitish,

avtomatik baholash va virtual yordamchilar kabi yechimlar ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Biroq bu jarayon infratuzilma, kadrlar tayyorgarligi va axloqiy jihatlarni har tomonlama hisobga olgan holda, bosqichma-bosqich amalga oshirilishi lozim. Yangi O'zbekistonda barqaror rivojlanishni ta'minlashda sun'iy intellektni ta'limga ilmiy asoslangan tarzda tatbiq etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. – Toshkent, 2020.

2. Luckin R., Holmes W. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. – London: Pearson, 2016.

3. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. – Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.

4. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi rasmiy sayti. – www.uzedu.uz

5. UNESCO. AI and Education: Guidance for Policy-makers. – Paris: UNESCO Publishing, 2021.

